

La memòria necessària

Francesc Serrano / Llicenciat en Història. Membre del Consell Nacional del PSC

No és habitual, en aquest país, que els polítics que han ocupat les més altes responsabilitats de l'Estat posin a l'abast de la resta de ciutadans, poc temps després de la seva activitat pública, les seves experiències i la seva visió del que ha estat el seu període governamental, quan aquest encara forma part de la memòria quasi immediata de la gent. Evidentment hi ha excepcions, però el memorialisme polític no es una pràctica habitual entre nosaltres com ho va ser, per exemple, entre els governants d'esquerra de la Segona República i la Guerra Civil. Aquests van deixar un reguitzell de textos de l'estil de *Mi paso por el Ministerio de ...*, de García Oliver o Federica Montseny, o com ho van fer altres líders polítics, en memòries de la immediata postguerra i exili. Per molt subjectius que ara puguem qualificar aquests treballs, durant anys han servit a especialistes i curiosos de fil conductor per recrear aquella època d'una manera més real i versemblant.

La tradició memorialista de l'esquerra sembla haver reprès el seu camí i ho ha fet mitjançant un llibre¹ en el que María Antonia Iglesias ha anat recopilant sota la fórmula d'entrevistes, curiosament sense transcriure'n les preguntes, els punts de vista, les accions, els debats, les rancúnies, els èxits i els fracassos dels governs de Felipe González, explicats pels propis ministres o figures tan rellevants com Ramón Jáuregui, José Bono, Rodríguez Ibarra o Txiqui Benegas, Joaquín Leguina, etc.

Com diu la dita, «hi són tots els que estan, però no hi estan tots els que són». Des d'una perspectiva catalana hi trobem a faltar alguna veu important del moment, com Raimon Obiols o Jordi Solé Tura; confiem en llegir un dia la seva experiència en un llibre a part. Les dues absències més significatives a nivell mediàtic són Miguel Boyer i Jorge Semprún. És lògic que el Boyer del moment de l'edició del llibre (setembre de 2003) no hagi volgut que el seu nom aparegués junt als que van ser els seus col·legues. Ha fixat una altra aposta política i ideològica, i els seus interessos no coincideixen amb l'objectiu del llibre. Potser ara, després de la victòria socialista, ens regali una mica més la seva presència i s'animi a explicar-nos com veia ell aquell moment i les raons de la seva sortida del govern. Millor en un llibre que no a «Salsa Rosa», posem per cas.

De Jorge Semprún no es pot dir res. Va ser el primer que va parlar del seu pas pel govern, segurament perquè ell pertany a aquella tradició republicana que abans esmentàvem. Ara és un bon moment per llegir o rellegir Federico Sánchez se despide de ustedes en el que amb una prosa brillant i un deix d'ironia, no exempt de maldat, Semprún complementa la part que falta d'ell en el treball de María Antonia Iglesias.

L'exdirectora dels serveis informatius de RTVE durant els anys socialistes, amb la col·laboració de cadascun dels entrevistats als que ella ha qualificat de «les seves víctimes», ha fet un retrat descarnat i sincer dels tretze anys de govern de l'esquerra entre 1983 i 1996.

Maria Antonia Iglesias pretén recuperar la memòria d'aquells anys traient la capa de fang amb la que el PP ha intentat cobrir al PSOE, falsificant la història com si els socialistes no fossin més que, en paraules de l'autora, «lladres i estafadors». I ho fa reconeixent-se militant socialista, no caient, ni fent caure als seus interlocutors ni un sol moment, en l'autocomplaença ni en la llepada fàcil del model Sáenz de Buruaga o Urdaci. D'aquesta manera s'ha convertit per la seva professió, la seva militància i la seva proximitat als protagonistes, en un interlocutor gairebé únic per a dur a terme el treball amb la màxima gosadia i credibilitat.

Porta al lector fins a l'entrevistat preparant, en cada cas, el que en llenguatge cinematogràfic diríem «atmosfera». Després, deixa que el personatge digui tot el que vulgui sense que l'entrevistador aparegui més que com a provocador de la confiança i, que per la seva presència i per ser qui és, el coneixement i record del moment que s'explica. Per això, només es poden dir veritats davant de l'autora. Seguint utilitzant el símil cinematogràfic, recorda aquella pel·lícula de cinema negre *La dama del llac*, en la que el cas es resol sense que es vegi en cap moment el rostre del detectiu (només un instant davant d'un mirall).

Som davant d'un text que, sens dubte, serà utilitzat durant anys com a font històrica per entendre aquest període fonamental de la vida política espanyola. Una època en la que els socialistes van haver d'enfrontar-se a greus problemes econòmics, polítics i socials: la reconversió industrial, la universalització de la sanitat pública, la reforma educativa, la qüestió religiosa, el terrorisme, etc. Felipe González diu que cada govern ha de resoldre un parell de problemes que són els que el defineixen, però ells es van trobar, i van intentar resoldre, un munt de qüestions que Espanya tenia endarrerides des de feia generacions. De tot aquell munt de treball fet, que en podem denominar la modernització d'Espanya, sobresurten la reforma militar i la integració europea. L'Exèrcit va deixar de ser una amenaça per la democràcia i vam ser escoltats a Europa com un país de primera. Es tracta, com ha dit algú, de narrar «una aventura política, ideològica i, sobretot, generacional, per aconseguir canviar la idea d'una Espanya cateta, autàrquica i autoritària, per un país modern i lliure».

Els entrevistats no es limiten a parlar d'allò que els pot ajudar a fixar la seva figura històrica de manera favorable. També apareixen els errors, la part fosca: la corrupció, els GAL, ... i –tornen a ser paraules de la Iglesias– «les grans deslleialtats» d'un partit que va governar gairebé una dècada i mitja. Aquest últim és un dels aspectes que provoca més controvèrsia i polèmica entre els entrevistats, les divisions internes del PSOE entre «renovadors» i «guerristes» i que, a la vista de les manifestacions reflectides, moltes d'aquelles ferides encara no s'han tancat, almenys a nivell personal. La confrontació sobre aquest tema que va provocar la ruptura entre Guerra i González és una de les parts més interessants –que no vol dir més importants– del llibre. És demolidora l'opinió de Felipe sobre Guerra i la seva no voluntat de poder, manifestada, això sí, amb una finesa no exempta de sarcasme, propis d'un polític de l'alçada de Felipe amb una dialèctica, avui per avui, no superada en el nostre país. Alfonso, per la seva part, respecta González però tampoc es queda curt en les opinions del que en termes futbolístics en diríem «l'entorn» de l'ex president. Els simples mortals aprenem així la lliçó que el Déus no estan exempts de les flaqueses humanes com l'odi, l'ambició, la rancúnia i altres debilitats.

En aquesta, com en qualsevol altra història, hi ha bons i dolents, evidentment a ulls dels protagonistes. És unànime l'opinió del mal que va fer l'actitud de confrontació permanent al govern de Nicolás Redondo. En el llibre apareix, més o menys explícitament, que aquesta confrontació obeeix més a qüestions d'enveja personal que a projectes diferenciats. Però, per sobre de tots, qui surt més mal parat és sens dubte Alberto Belloch, ex ministre de l'Interior a qui se li atribueixen, a part d'ingenuïtats impròpies del polític que sembla que volia ser, una ambició desmesurada que el portava a pensar que estava destinat a llocs que tots pensaven que li venien massa grans, excepte a l'interessat que en el summum del pecat va aliar-se amb el dimoni (Pedro J. Ramirez) per aconseguir-los.

En la part positiva hi ha molts personatges representats, com el nostre Narcís Serra. Però n'hi ha un que sorprèn perquè augmenta el seu perfil històric i polític en la mesura que l'entrevista ens el va retratant: José M. Maravall, ministre d'Educació i Ciència de 1982 a 1988 i posteriorment col·laborador, per voluntat explícita de Felipe González, en l'última campanya victoriosa del PSOE de 1993. Maravall fa del pensament audaç un refugi propi i ens allibera de l'enriquiment personal que s'aconsegueix quan un pensa i actua consegüentment amb els seus ideals, amb llibertat i sense més condicionaments que la lleialtat i la responsabilitat. El seu últim llibre *El control de los políticos* dona fe de la seva alçada intel·lectual.

I, per últim, Felipe González. La primera cosa que crida l'atenció és que en un llibre que, com ja s'ha dit, retrata llums i ombres de tretze anys de govern en boca dels seus ministres, no aparegui explícitament cap crítica al que va ser el seu president. Felipe manté íntegrament el respecte i el lideratge de tots i totes aquelles persones que van dirigir el nostre país, sigui quina sigui avui la seva posició ideològica i partidista. No es pot fer millor elogi al líder d'un partit democràtic. Si a *El futuro* no és lo que era fa un bon repàs de la mà de Juan Luis Cebrián a la seva acció de govern, ara ho complementa explicant-nos, des de la pròpia motivació personal i l'anàlisi de la seva generació, quina va ser l'ambició que els seus governs tenien per a Espanya. No s'amaga per opinar contundentment sobre qüestions del partit sobre les que mai s'havia manifestat o sobre temes tan espinosos com el de la corrupció. En tot cas, es troba a faltar, igual que a *El futuro...*, una explicació política més profunda sobre el problema que més obres ha projectat sobre els seus governs, el terrorisme d'Estat. Segurament perquè no hi ha més que el que diu, però és inevitable pensar que, per responsabilitat, es reserva alguna cosa que potser ens desvetllarà amb el pas del temps.

És doncs un llibre ideològicament d'esquerres, no perquè estigui fet per persones que es situen en aquesta franja sociològica, sinó perquè és un llibre impossible de ser construït des de la dreta. No és possible imaginar governants del PP explicant tant la seva etapa d'oposició, mancada de la més mínima ètica, com la seva acció de govern, plena de supèrbia i crispació.

Per acabar, aprofito el pròleg de Javier Tusell que considera que en aquest llibre es transparenten no tan sols estils personals de fer política sinó també moments col·lectius de viure-la. «Este libro será, sin duda, un importante elemento de juicio de los historiadores del futuro».

1 La memoria recuperada. Lo que nunca han contado Felipe González y los dirigentes socialistas. María Antonia Iglesias. Aguilar. Madrid. 2003.